

הלכות חנוכה

הרב איתן כהן

English Hilchot for Hanuka on the web: www.efrat.muni.il

בס"ד

הדברים בדברי המרדכי הארוך⁵ שמכריע שאכן יש עניין בריבוי סעודות בחנוכה. גם הרמב"ם⁶ כותב שימים אלו הם "ימי שמחה והלל", כלומר יש עניין גם בשמחה הבאה לידי ביטוי גם בעריכת סעודות מיוחדות. סיבת הדברים כפי שמופיעה ב"מרדכי הארוך" היא חנוכה המזבח שהיתה בחנוכה בבית שני. בנוסף במדרש⁷ מופיע שבמדבר סיום מלאכת עשיית המשכן היתה בכ"ה בכסלו ורק התעכבו עם חנוכה המשכן לראש חודש ניסן. מכיוון שימים אלו הם ימים מיוחדים ראוי לשבח לה' על הניסים שעשה לאבותינו בימים ההם בומן הזה ולהפוך את הסעודות לסעודות מצווה. לסיכום מכריע הרמ"א שאם אומרים שירות ותשבחות סעודות הרשות נהפכות לסעודות מצווה. ובכן - חזרונו אל האוכל - וכאן מטבע הדברים מנס שנעשה בשמן, אנו אוכלים מאכלים רבויי שמן, לביבות וסופגניות. ברם אי אפשר לשכוח שעוד ציון קדום יש לנו במאכלים המיוחדים של חנוכה - מאכלי החלב⁸ - זכר ליהודית האישה האמיצה בתו של יוחנן הכהן הגדול שהאכילה את הצורר בגבינה וכשנרדם הרגה אותו.

ההלכות חנוכה המעשיות

מי חייב בנר חנוכה:

כולם חייבים בהדלקת נר חנוכה, גם גברים וגם נשים וכל מי שגדול מגיל מצוות.

חז"ל קבעו "נר איש וביתו", ו"המהדרין נר לכל אחד ואחד", "המהדרין מן המהדרין" כבית הלל בכל יום מוסיף נר אחד עד שבסוף מדליקים שמונה נרות. לפירוש בעלי התוספות אנו רואים את המהדרין מן המהדרין כדבר בפני עצמו, בלי להדליק נר לכל אחד ואחד. ולכן יש לצאת ידי חובה בהדלקה אחת לכל בית, וכך נהגו הספרדים שמדליקים חנוכיה אחת לכל הגרים בבית⁹. וניתן להוציא כך ידי חובה גם את מי שאינו נמצא בבית בשעת ההדלקה. האשכנזים מדליקים חנוכיה נפרדת לכל אחד מבני הבית¹⁰, כולל הנשים (ויש נשים שיוצאות ידי חובה בהדלקה של בעליהן¹¹), - כך מסביר הרמב"ם ש"המהדרין מן המהדרין", הוא בנוסף על מה שנאמר ש"המהדרין מדליקים נר לכל אחד ואחד" מבני הבית, ולכן כל אחד מדליק חנוכיה משל עצמו.

מקום החנוכיה לפי סדר עדיפות:

- א. **בפתח החצר**¹² - אם אין רוח שעשויה לכבות את הנרות (אם הרוח עשויה לכבות את הנרות לא יוצאים ידי חובה). אם אין מזווה בפתח החצר החנוכיה בצד ימין הפתח, ואם יש מזווה בצד שמאל כדי שנהיה מוקפים במצוות. הגובה של מקום החנוכיה לכתחילה בין שלושה לעשרה טפחים¹³ (80-24 ס"מ).
- ב. **בפתח הבית בצד שמאל**¹⁴ - כדי שנהיה מוקפים במצוות כשנכנס - מזווה מימין וחנוכיה משמאל. נכון להניח את החנוכיה בטפח הסמוך לפתח. הגובה של מקום החנוכיה לכתחילה בין שלושה לעשרה טפחים (80-24 ס"מ).
- ג. **בחלון הפונה לרשות הרבים** - בתנאי שחלון זה אינו גבוה מעשרים אמה = 9.6 מטר. (אם גובה קומת הקרקע הוא גובה הרחוב - חלון הקומה הרביעית עדיין בתוך התחום הזה).

מאי חנוכה?
גזרות היוונים -
בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולהצום לחץ גדול עד שריחם עליהם א-להי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו, ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה. (רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג, הלכות א-ג)

כשבאים לדון בהלכותיו של חנוכה, לא נכון לעשות זאת בלי לציין בראש וראשונה את מהותם של ימי אור מופלאים אלו. היוונים גזרו עלינו שלא לעסוק בתורה ולא לשמור מצוות, ופשטו ידיהם בטהרת בנות ישראל, פגעו בממוננו ובטהרת המקדש. חנוכה מופיע בגמרא¹ כזמן לציון נס פך השמן. במקורות אחרים² הוא מופיע כזמן לציון ניצחון המלחמה "חנו-כה", חנו בכ"ה בכסלו מהמלחמה שנשתיימה בניצחון המופלא של בני חשמונאי, הרמב"ם מציין שחנוכה הוא בעצם יום העצמאות הנחגג מידי שנה על כך ש"חזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה". מה נותר לנו מימים אלו?

הגמרא אומרת ש"לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה". מה המשמעות המעשית של היות ימים אלו מוגדרים כ"ימים הטובים"? אנו מכירים את העובדה שאנו מדליקים את הנרות, אומרים הלל ועל הניסים, וכן קוראים בספר התורה. מבחינת מה שלא עושים בימים אלו קבעו חז"ל: בימים אלו, קבעו חז"ל שימים אלו הנוכרים במגילת תענית הם ימים שאסורים בהספד ובתענית. אם כן יש לשאול מה ההבחנה בין "ימים טובים" של חנוכה לימים טובים אחרים? רש"י מסביר - "לא שאסורים בעשיית מלאכה, שלא נקבעו אלא להלל ולהודאה". לכן אין משמעות אחרת לימים אלו מלבד ההלל וההודאה לה'. גם כיום ציון יהודי זהו יום משונה - מעיקר הדין "אין עניין באכילה של אוכל מיוחד", ואכן כך נפסק בשולחן ערוך³ שאין מצווה להרבות בסעודה בימים אלו. רק שאסור להתענות בהם.

אולם בניגוד לגישה זו כתב הרמ"א⁴ שכן יש עניין להרבות בסעודות. מקור

ישראל), רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר: טעמא דבית שמאי - כנגד ימים הנכנסין, וטעמא דבית הלל - כנגד ימים היוצאין. וחד אמר: טעמא דבית שמאי - כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל - דמעלין בקדש ואין מורדין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שני זקנים היו בציזן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן טעם לדבריו - כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו - דמעלין בקדש ואין מורדין.

נר שביעי של חנוכה:

נר חנוכה והלכות נוקי ממנו

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב:

תנן התם: גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק - חייב. גמל שטעון פשתן, והוא עובר ברשות הרבים, ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני, והדליק את הבירה - בעל הגמל חייב. הניח חנוני את נרו מבחוץ - חנוני חייב. רבי יהודה אומר: בנר חנוכה פטור. אמר רבינא משמיה דרבא: זאת אומרת: נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה. דאי סלקא דעתך (שאם עולה על דעתך) למעלה מעשרה - לימא ליה (שיאמר לו): היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו!

נר שמיני של חנוכה:

הזכיה שלנו בשמונת ימי חנוכה

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) חנוכה עמוד 193:

דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת, והכתיב והארץ כבגד תבלה? אלא אלו ישראל שנקראו ארץ שנאמר כי תהיו אתם ארץ חפץ. דור הולך ודור בא אלו אומות העולם שבכל דור ודור יועצים על ישראל לאבדם והקב"ה מצילנו מידם שנאמר עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו. א"ר אלעזר בא וראה כמה חביבים ישראל לפני המקום שלעולם מקדים להם רפואה למכה שנאמר כרפאי לישראל. בא יון הרשעה וגזרו וחשכו עיניהם של ישראל ואמרו שכל מי שמזכיר שמו של הקב"ה ידקר בחרב, והרבה מישראל נהפכו למינות, והיה שם משומד אחד בליעל תתני בן פחת שמו, שהיה יועץ עצות רעות על ישראל ואמר שכל זמן שיקריבו קרבן של שחר ושל בין הערבים אינם נופלים בידכם, עמדו ובטלוהו, וחזר עוד אורתו בליעל ואמר א-להיהם שונא זימה, אם תוכלו להכשילים בזנות תמשלו עליהם, עמדו וגזרו שכל מי שיכתוב כתובה לאשתו יקרעו אצבעותיו. חזר ואמר מצוה אחת יש להם שאם לא יעשו אותה יאבדו מן העולם וזו הדלקת נר בבית המקדש, שנאמר להעלות נר תמיד וכתוב עליו תן חלק לשבעה וגם לשמונה, תן חלק לשבעה שכל מי שיש לו חלק בשבע נרות שהן מאירות תמיד בביהמ"ק וגם לשמונה ימי החג אין בריה יכולה להם, עמדו וטמאו כל השמנים שבביהמ"ק ולא נשתתיר כי אם פך שמן שלא היו יודעים שהיה מונח תחת המזבח ונעשה נס והדליקו מאותו פך קטן שמונה ימים, ועמד הקב"ה וקבע להם שמונה ימי חנוכה שלא היה מועד עד עכשיו. אמר הקב"ה חשבנתם לעקור שבעת הנרות ושמונה ימי החג הנני מביא עליכם שמונה ימים ושבעה בני חשמונאי שמאבדים אתכם מן העולם. אתם אמרתם שכל מי שיוזכר שמי ידקר בחרב, אני קובע הלל לשמי שמונה ימי חנוכה, ועליהם אמר דוד למנצח על השמינית.

חידת חנוכה למבוגרים ונוער

באיזה מצב יתכן שנדליק את נר החנוכה מצד ימין לצד שמאל (קודם את הנר הימני ואחר כך את השמאלי)? ומדוע להדליק בסדר כזה? תשובות יש להשיב באתר המועצה הדתית.

חידון הלכות חנוכה לילדים - (עד כיתה ח')

החידון נמצא באתר המועצה הדתית אפרת- ההלכות לחידון על פי "קיצור שולחן ערוך מקור חיים" של הרב חיים דוד הלוי.

בין הפותרים נכונה של החידה והחידון יוגרלו ספרים מתנה.

הם אבודין, ואיזה זה? הדלקת מנורה שכתוב בה (שמות כז כ): "להעלות נר תמיד", כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדין כו'. עמדו וטימאו כל השמנים. וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם ה' על ידי כהנים עובדי העבודה בבית ה', על כן נעשה הנס גם כן בנרות תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה, ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב.

נר שלישי של חנוכה:

הזהיר בנר חנוכה - זוכה לבנים תלמידי חכמים

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב:

אמר רב הונא: הרגיל בנר - הויין ליה בנים תלמידי חכמים, הזהיר במזווה - זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית - זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום - זוכה וממלא גרבי יין. רב הונא הוה רגיל דהוה חליף (עובר) ותני (וחזור) אפתחא דרבי אבין נגרא, חזא (ראה) דהוה רגיל בשרגי טובא (בהרבה נרות), אמר: תרי גברי ררבי נפקי מהכא (שני אנשים גדולים יצאו מבית זה). נפקי מינייהו (יצאו מהם) רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין. רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא (בית אביו) דרב שיובי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: גברא רבא נפק מהכא. נפק מינייהו רב שיובי.

נר רביעי של חנוכה:

מה קודם למה - נר שבת או נר חנוכה? ונר חנוכה או קידוש של שבת?

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב:

אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו (נר שבת) ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא (=שאל רבא): נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דימא (אולי): נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה (אחרי ששאל, חזר ופשט את הבעיה): נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

נר תמישי של חנוכה:

מטרתם של היוונים - לגרום לעם ישראל להתנתק מה'

בראשית רבה (וילנא) פרשה ב סימן ד:

"והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך כל פני תהום..." - ר"ש בן לקיש פתר קריא (הסביר את הפסוק שמדבר על) בגליות, והארץ היתה תהו - זה גלות בבל שנאמר (ירמיה ד): "ראיתי את הארץ והנה תהו", ובהו - זה גלות מדי (אסתר ו): "ויבהילו להביא את המן", וחושך - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגירותניהן שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק בא-להי ישראל, על פני תהום - זה גלות ממלכת הרשעה (אדום - רומי) שאין להם חקר כמו התהום מה התהום הזה אין לו חקר אף הרשעים כן, ורוח א-להים מרחפת - זה רוחו של מלך המשיח, היאך מה דאת אמר (ישעיה יא): "ונחה עליו רוח ה'", באיזו זכות ממשמשת ובאה? המרחפת על פני המים - בזכות התשובה שנמשלה כמים, שנאמר (איכה ב): "שפכי כמים לבך".

נר שישי של חנוכה:

מחלוקת בית שמאי ובית הלל בהדלקת נרות חנוכה וטעמי הדעות השונות תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב:

תנו רבנן: מצוות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא: פליגי בה תרי אמוראי במערבא (חלקו בעניין שני אמוראים בארץ

חסידי אפרת היא קרן החסד המאוחדת של אפרת, שמציעה סיוע כספי ושלל שירותים לכל הנוקק. תמכו בנו והאירו את חג החנוכה

www.chasdeiefrat.org -ב

חסידי אפרת
CHASDEI EFRAT

Chasdei Efrat is Efrat's united charity fund, providing funding and a large variety of chesed services to all in need. Support us and light up someone's Chanukah at www.chasdeiefrat.org

1. מסכת שבת דף כא, עמוד ב.
2. כגון בתפילת על הנסים
3. שולחן ערוך אורח חיים, סימן תרע, סעיף ב
4. רמ"א על השולחן ערוך שם.
5. כן כתב בשמו מהר"א מפרא, שצוטט בדרכי משה, שולחן ערוך, סימן תרעא, סעיף ב
6. הלכות מגילה וחנוכה, פרק ג, הלכה ג.
7. פסיקתא רבתי, פרשת בהעלותך.
8. רמ"א שם בשם הכלבו והר"ן.
9. שולחן ערוך, סימן תרעא, סעיף ב
10. רמ"א שם
11. משנה ברורה שם ס"ק ט
12. שולחן ערוך סימן תרעא, סעיף ה
13. שם סעיף ז
14. שם סעיף ז

ד. **בתוך הבית** - גם כן המנהג לשים סמוך לפתח הבית, אך יש שמניחים על גבי השולחן¹⁵.

בכל מקום שמדליקים אם יש יותר מחנוכיה אחת - צריך לעשות הפרדה בין החנוכיית השונות, כדי שיהיה היכר כמה נרות מדליקים באותו הלילה¹⁶.

מקומות אחרים:

בית הכנסת - מדליקים בברכה בין מנחה למעריב, ואם זהו מניין מאוחר שיש בו רק תפילת ערבית ידליקו לפני התפילה. בערב שבת יש מדליקים לפני תפילת מנחה. מברכים על הדלקת הנרות וזאת בתנאי שיש מניין אנשים בבית הכנסת¹⁷. והמדליק חוזר על הברכות כשמדליק בביתו, שכן אין יוצאים ידי חובה בנרות שמדליקים בבית הכנסת¹⁸.

בבית הכנסת נוהגים להניח את החנוכיה בצד דרום זכר למגורת המקדש שהיתה בצד דרום של ההיכל.

נוהגים להדליק בבית הכנסת גם בתפילת שחרית - אולם בבוקר מדליקים ללא ברכה.

חיילים - אם ישנים בבניין מדליקים שם בברכה או בחדר האוכל. אם ישנים ואוכלים באוהל או בשטח - לא ניתן להדליק שם בברכה, ויוצא ידי חובה בכך שמדליקים עליו בביתו.

בית מלון - מפאת הסכנה והאיסור להדליק אש בחדרים ובמסדרונות, האשכנזים ידליקו בברכה בפתח המלון או בחדר האוכל במקום המיועד לכך.

לדעת הספרדים אם נשאר מישהו בבית שידליק ויתכוון להוציא אותם ידי חובה. ואם לא נשאר אף אחד בבית - לספרדי הנמצא במלון עדיף לצאת ידי חובה בברכות של אשכנזי, ויכול לבקש ממנו גם להשתתף בעזרת הקניית חלק מהנרות. זאת מכיוון שדין "אכסנאי" המקורי הוא להשתתף בפרוטה בנרות של בעל הבית, וכיוון שהספרדים מדליקים חנוכיה אחת לכל בית - לא שייך לספרדי לברך בפני עצמו כשאינו בביתו ויש מישהו אחר שמדליק במלון¹⁹. בנוסף לזה גם ניתן להדליק נר חשמלי בכניסה לחדר בלי ברכה, שבוה יוצא ידי חובה לפי חלק מהפוסקים²⁰.

מי שנמצא במקום שהוא עצמו אינו שותף בהדלקת נר חנוכה בברכה - ולא מדליקם עבורו בביתו, יכול לברך "שעשה ניסים" (ובלילה הראשון גם ברכת "שהחיינו"), על ראיית נרות חנוכה של מישהו אחר²¹.

אירועים ציבוריים/ חתונה / בר/בת מצווה - עקרונית נר חנוכה בברכה הוא רק בבית שבו ישנים "נר איש וביתו". לכן אין לברך על הדלקת נרות במסיבות חנוכה, ואירועים אחרים. אולם אם מתפללים שם תפילת ערבית ניתן להקל ולברך כפי שמברכים בבית הכנסת²².

(במטביות חנוכה במוסדות חינוך לפני חנוכה אין להדליק נר בברכה, אך ניתן לתת לילדים קטנים "לשיר את הברכה" עם ילדי הגן כדי לחנך אותם לברך, או לברך ללא שם ומלכות - כלומר בלי שם ה' ובלי המילה "א-להינו").

זמן הדלקת הנרות:

זמן ההדלקה -עם שקיעת החמה ועד שתכלה רגל מן השוק²³ משך זמן של כחצי שעה. לדעת הגר"א יש להדליק מיד בשקיעה, שאר האשכנזים שאינם נוהגים כגר"א מדליקים בצאת הכוכבים. הספרדים נוהגים להתפלל ערבית מוקדם כדי להדליק נרות מיד בצאת הכוכבים, וידאגו לקרוא קריאת שמע

שנית בזמנה. גם המדליקים בצאת הכוכבים יכינו את הנרות לפני ההליכה לתפילת ערבית כדי שלא יתעכבו בהדלקתם²⁴.

שעת השקיעה בחנוכה תשע"ח - 16:37 בנר ראשון, 16:39 בנר שמיני.

שעת צאת הכוכבים בחנוכה תשע"ח - 16:55 בנר ראשון, 16:57 בנר שמיני.

הנרות צריכים להספיק לדלוק חצי שעה לפחות - שזהו שיעור הזמן של "עד שתכלה רגל מן השוק", ויש הידור להדליק בנרות שדולקים יותר. (הנרות הקטנים הנמכרים בחנויות בחבילות קרטון קטנות מספיקים לחצי שעה רק אם יש מרחק מספיק בין נר אחד לשני, לכן מי שמדליק בנרות ולא בשמן, עדיף שיקח את הנרות הגדולים שנדליקים בערך לשעה, או נרות גדולים יותר).

מי שלא הדליק בזמן, ידליק בברכה כל עוד יש אנשים ערים בבית או שנמצאים ברחוב ויכולים לראות אותו מדליק. (הפוסקים²⁵ כתבו אפילו שיעיר אחד מבני הבית כדי שיהיה לו אל מול מי לפרסם את הנס). לשיטת הספרדים שמדליקים רק חנוכיה אחת, אם בעל הבית חוזר מאוחר עדיף שימנה את אשתו להדליק נרות בזמן צאת הכוכבים, מאשר להדליק מאוחר בלילה²⁶.

בדיעבד ניתן להדליק נרות כבר מפלג המנחה, אולם אז יש לדאוג לנרות גדולים מספיק שידלקו עד סוף חצי שעה מזמן ההדלקה הרגיל (השקיעה/ צאת הכוכבים), אך עדיף להדליק מאוחר בלילה מאשר להדליק מפלג המנחה. ורק בערב שבת מדליקים לכתחילה מבעוד יום כפי שיבואר בהמשך.

ערב שבת ומוצאי שבת:

בערב שבת משתדלים להתפלל תפילת מנחה מוקדמת²⁷. לאחר מכן מדליקים נר חנוכה לפני הדלקת נר שבת²⁸, וניתן להקדים להדליק כבר מפלג המנחה. אך יש לדאוג בכל מקרה שהנרות יהיו גדולים מספיק בכדי לדלוק עד חצי שעה לאחר השקיעה או צאת הכוכבים (על פי המנהגים השונים שהוזכרו לגבי זמן ההדלקה).

זמן פלג המנחה בערב שבת חנוכה תשע"ח:

לאשכנזים - 15:35

לספרדים - 15:52

דבר נוסף שיש לשים לב אליו בהדלקת נרות חנוכה בערב שבת הוא מקום ההנחה. יש להקפיד לא להניח את הנרות בערב שבת במקום שפתיחת דלת הבית עשויה לגרום לנרות לכבות²⁹.

במוצאי שבת בבית הכנסת מקדימים הדלקת נרות חנוכה לפני ההבדלה³⁰, ובבית לפי רוב המנהגים מקדימים את ההבדלה לפני הדלקת הנרות, ומיד אחריה ידליקו את נרות החנוכה בלי עיכוב נוסף. אולם יש מעדיפים לאחר את ההבדלה - אחרי הדלקת הנרות על מנת לא "להבריח" את קדושת השבת מהר. בכל אופן במידת האפשר כדאי להכין נרות חנוכה עד כמה שניתן מראש - כדי לא לעכב את ההדלקה³¹.

סוג הנרות:

ההידור בנר חנוכה הוא להדליק בשמן זית, אולם כל נר כשר לנר חנוכה ולכן ניתן להדליק בנרות שעוה או בשמנים אחרים³².

מלאכה בזמן שהנרות דולקים:

בזכות יהודית בת יוחנן כהן גדול שהנס התחיל על ידה, נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה בזמן שהנרות דולקים³³ - אך רוב הנשים נהגו להקל בכך שעושים תנאי שרק חצי שעה³⁴ שזהו שיעור החובה של ההדלקה אין הנשים עושות מלאכה אבל לאחר מכן נגר הוא להידור ויכולות לעשות מלאכה. איזו מלאכה נאסרה? המלאכות שנאסרו הן דווקא מלאכות של אומנות או טרחה כגון תפירה טוויה וכד' - לכן בימינו אין לטפל בכביסה, ולעשות תיקונים וכד'. אבל מותר להכין ארוחת ערב לטגן לביבות לכבוד חנוכה - אין חצי שעה זו חמורה מחול המועד ובוודאי שלא חמורה מיום טוב³⁵ שמותר לבשל בו. (מותר גם להדליק אש וכד').

אופן ההדלקה:

את החנוכיה מתחילים להדליק מצד ימין שלה, ומוסיפים כל יום נר אחד משמאל. מתחילים להדליק בנר החדש ופונים ימינה³⁶.

הדלקה עושה מצווה -ולפיכך הדלקת הנרות צריכה להיות במקום שבהם מניחים את החנוכיה, ואי אפשר להדליק במקום אחד ולהעביר אותה דולקת לעמוד ליד החלון³⁷. הלכה נוספת הנובעת מדין זה שאם החנוכיה היתה ראויה לדלוק לחצי שעה וכבתה מהר יותר - אין חובה לחזור ולהדליק את הנרות שכבו. אבל אם הנרות לא היו ראויים לדלוק חצי שעה (כגון שלא היה מספיק שמן, או שהיו מונחים במקום עם רוח) ולכן הם כבו, לא יצאו ידי חובה ויש להדליק את החנוכיה מחדש בתנאים מתאימים³⁸.

התפילות וברכת המזון:

אומרים הלל שלם בברכה. וראוי שגם נשים³⁹ תאמרנה הלל בחנוכה כפי שחובת החנוכה חלה עליהם לגבי הדלקת נרות, שאף הנשים היו חלק מהנס. - נשים אשכנזיות יכולות לומר הלל בברכה וספרדיות ללא ברכה. מוסיפים בתפילת עמידה ובברכת המזון "על הניסים"⁴⁰. מי ששכח להוסיף על הניסים וסיים את הברכה - אינו חוזר לברכה לומר "על הניסים". אבל יוכל לומר זאת בסוף התפילה לפני הפסוק "יהיו לרצון אמרי פי....". מי ששכח בברכת המזון יאמר בסוף: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים כאשר עשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתיתהו בן יוחנן כהן גדול וכו'". קוראים בתורה בפרשת הנשיאים⁴¹. בשבת ובראש חודש שבאמצע חנוכה - מוציאים שני ספרי תורה⁴², מתחילים לקרוא בפרשת השבוע או בפרשת ראש חודש, ומסיימים בקריאה לחנוכה. ומפטירים "דני ושמוחי" - ההפטרה לשבת חנוכה⁴³.

איסורים בחנוכה:

חנוכה אסור בהספד ובתענית⁴⁴.

אין אומרים תחנון, למנצה (לפני "ובא לציון") וצידוק הדין⁴⁵.

סעודות חנוכה:

לפי דברי השולחן ערוך⁴⁶ אין מצווה בריבוי סעודות בחנוכה. אולם הרמ"א מוסיף שיש קצת מצווה בסעודות בגלל שבימים אלו היתה חנוכת המזבח, ואם אומרים בסעודות זמירות ותשבחות לה' על הניסים שנעשו לנו אז הסעודות הופכות לסעודות מצווה.

נהגו לאכול בחנוכה מאכלי חלב⁴⁷ עקב הנס שעשתה יהודית שהשקתה

את הצורר בחלב.

לסיכום - מהו המאמץ המתבקש לחנוכה רוחני?

א. הדלקת נרות בהידור - עדיף בשמן זית.

ב. להתארגן נכון בזמנים וכך להגיע להדליק נרות בזמן לקיים את המצווה כתקנת חכמים לכתחילה.

ג. לדאוג בתשומת לב להלל ולהודאה גם בסעודות ובכך להפוך אותן לסעודות מצווה.

ד. ללמוד תורה - קצת יותר מהרגיל וכך להודות לקב"ה על הנס של ביטול הגזרות שאסרו לימוד תורה וקיום מצוות. לרגל כך נכון לקבוע גם לימוד תורה משפחתי באורך מתאים לפי הגיל והרצון של בני המשפחה.

☞ "נרות" לחנוכה ☜

לפניכם שמונה קטעים כהצעה ללימוד ודיון משותף עם בני המשפחה לאחר הדלקת הנרות המשותפת.

נר ראשון של חנוכה:

תקנת חנוכה

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג, הלכות א-ג:

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם כממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם א-להי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום **בחמשה ועשרים בחדש כסלו** היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו, ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

נר שני של חנוכה:

למה לא קבעו בחנוכה משתה ושמחה כמו בפורים?

ב"ח (בית חדש- ר' יואל סירקיס) אורח חיים סימן תרע:

ונראה דבפורים עיקר הגזירה היתה לפי שנהנו מסעודתו של אותו הרשע (מגילה יב א) ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור, וכשעשו תשובה עינו נפשותם וכמו שאמרה אסתר לך כנוס את כל היהודים [גו'] ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים וגו' (אסתר ד טז), ולפיכך קבעום למשתה ויום טוב לזכור עיקר הנס.

אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתרשלו בעבודה (עבודת ה') ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדתניא בברייתא: שגזר עליהן אותו הרשע לבטל התמיד, ועוד אמר להם מצוה אחת יש בידם אם אתם מבטלין אותה מידם כבר

40. שולחן ערוך סימן תרפב, רמ"א שם, משנה ברורה

ס"ק ד, שו"ת יחוה דעת חלק ה, סימן מט.

41. שולחן ערוך סימן תרפד סעיף א

42. ואם ראש חודש חל בשבת מוציאים שלושה ספרי תורה. בראשון קוראים בפרשת השבוע, בשני קריאה לראש חודש ובשלישי קריאה לחנוכה.

43. שם סעיף ג

44. שולחן ערוך ורמ"א סימן תרע סעיפים א,ג,

45. רמ"א סימן תרפג

46. שולחן ערוך ורמ"א שם, סעיף ב

47. רמ"א שם.

היתה כשרה ולא בהכרח הרוח תמיד מכבה את

הנרות.

39. חובת הנשים בהלל בחנוכה נתונה למחלוקת בין הרמב"ם שלדעתו פטורות מכיוון שזו מצוות שהזמן גרמא, לבין בעלי התוספות שלדעתם נשים חייבות מכיוון שאף הן היו בנס החנוכה.. ולכן מכיוון שיש ספק חיוב מצווה מהתורה (ראו בתשובת החתם סופר, חלק יו"ד סימן רלג, שכתב שאמירת הלל בזמן שקרה בו נס אפשר שיש להתייחס אליה לא רק כמצווה אלא כחובה דאורייתא) - ראוי שתאמרנה את ההלל.

33. שולחן ערוך סימן תרע, סעיף א

34. משנה ברורה שם ס"ק ד

35. שו"ת קניין תורה חלק ז, סימן נב

36. שולחן ערוך סימן תרעו, סעיף ה

37. שולחן ערוך סימן תרעה, סעיף א

38. שולחן ערוך, סימן תרעג, סעיף ב, ובמשנה ברורה

ס"ק כה, ובביאור הלכה ד"ה "אם כבתה". אם לא

היה מספיק שמן, אם מדליק מיד לא יברך שוב, אבל אם מדליק מאוחר יותר יברך, שהדלקתו הקודמת לא היתה ראויה לנר חנוכה. אך אם כתבה בגלל רוח לא מברך שוב, מכיוון שיתכן שההדלקה

^[1] יחוה דעת, חלק שלישי, סימן נא

^[2] משנה ברורה, סימן תרעט, ס"ק ב

^[3] שולחן ערוך סימן תרעט

^[4] שולחן ערוך, סימן תרפ, סעיף א

^[5] שולחן ערוך, סימן תרפא, סעיף ב, וראו שם ברמ"א

^[6] ובנושאי הכלים לגבי המנהגים השונים בעניין סדר ההדלקה וההבדלה בבית.

^[7] בפוסקים מובא לסדר נרות ההדלקה של מוצאי שבת עוד לפני שבת. דבר זה אפשרי רק למי שיש חנוכיה נוספת, אבל העיקרון המנחה הוא למהר את ההדלקה.

^[8] שולחן ערוך ורמ"א סימן תרעג, סעיף א